

Sedem let dolga pot

Ob vsakem začetku novega leta se mi misli vračajo na prehojeno pot zlasti na čas vojnih let 1941 – 1945(druga svetovna vojna)

Moja pot v teh letih se je začela na gorenjskem v Cankarjevem bataljonu.(formiran je bil na Vodiški planini.) Preko Rovt pod Blegošem v Poljansko dolino, Dražgoš do Mošenjske planine,kjer sem bil ranjen. To je bil čas težkih borb in pohodov Cankarjevega bataljona.

Kot ranjenca so me aktivisti iz Stražišča pri Kranju peljali do Medvod in od tu dalje preko Ljubljanske pokrajine v Ljubljano v sanatorij Emona. Po delnem okrevanju sem bil premeščen v neko stanovanje v Šiški, kjer me je dnevno obiskovala aktivistka OF Štefka Lorbek, ki mi je priskrbela osebne dokumente. Po okrevanju proti koncu marca sem bil odločen, da se vrnem nazaj na gorenjsko med svoje stare borce. To mojo odločitev sem izrazil kurirki Štefki in jo prosil, da mi preko naših zvez omogoči to vrnitev. Naslednji dan mi je sporočila, da je direktiva višjega foruma »Primorci na primorsko«. Uredila mi je potrebno dovoljenje za izhod iz Ljubljane preko žice, ustno navodilo pa je bilo, da grem z vlakom do Ivančne gorice, od tu pa do vasi Krka in ob reki Krki do vasi Zagradec. Tu se je bilo javiti v tamkajšnji gostilni, kamor prihajajo vsak večer kurirji glavnega štaba POS s katerimi bom nato odšel na dogovorjeno mesto. Par dni preden mi je kurirka prinesla prepustnico za odhod iz okupirane Ljubljane, sem slučajno srečal mojega sovaščana, soseda in prijatelja iz Čezsoče Ferda Kravanja, katerega nisem videl vse od leta 1937.

Mimo grede sva se dogovorila, da se drugi dan dobiva na varnejšem kraju kjer bi se pogovorila, tako sva se sestala v Trnovem. Ferdo mi je povedal, kako je bil aretiran in sproveden v Beograd, kjer je bil obsojen na pet let zapora, kako mu je uspelo ob kapitulaciji jugoslovanske vojske pobegniti iz zapora v Nišu in preko Zagreba v Slovenijo, kje je poiskal svoje prijatelje iz organizacije »TIGR«. Tudi jaz sem mu povedal svojo partizansko pot in da se vračam nazaj v partizane na Primorsko. Takoj je bil odločen, da se mi pridruži, zato sva se dogovorila, da mu priskrbim prepustnico za odhod iz Ljubljane, ter da se dobiva nekje na področju Zagradca v Suhi krajini. Tako sva ločeno potovala in se sestala v Ambrusu. Od tu sva šla s kurirjem na glavni štab NOV na razgovor. Imel sem srečo,da sem v Ambrusu srečal enega od soborcev iz Dražgoške bitke, s tem je bilo potrjeno, da sva z Ferdom zanesljiva borca.

Ravno v tem času je bila tu prisotna partizanska patrolja z Primorske, ki so jo sestavljali Lemut Jože – Sašo, Ivan Mohorčič – Slavko in Stanko Ferjančič – Majko. Po razgovorih,ki sva jih imela s Ferdom na poveljstvu, sva se pridružila patrolji za Primorsko. Od tu smo se odpravili preko Notranjske, Polhograjskih dolomitov, Novega Sveta pri Hotedršici, kjer smo prekoračili bivšo Jugoslovansko - Italijansko mejo in dalje preko in Slapa v tabor Vojkovega voda, ki se je nahajal nad Gočami v Vipavski dolini. Tudi v Vojkovem vodu sem srečal borca iz Dražgoš in sicer Milana Bajca – Strica iz Vipave, ki je bil zaradi ozebljih nog na zdravljenju na Primorskem. Predno sva prekoračila mejo pri Novem Svetu,sva si izmenjala ilegalni imeni. Meni je Ferdo dal ime »Borotin«, jaz pa njemu »Skalar« (Peter Skalar).

V Vojkovem vodu sva se zadrževala do formiranja bataljona Simona Gregorčiča nad zaselkom Vitovlje nad Ozeljanom pod Trnovskim gozdom 10 avgusta 1942. Že naslednji dan sva bila s Skalarjem na razgovoru z štabom bataljona,katerega komandant je postal Lemut Jože – Sašo: V tem razgovoru, ki mu je prisostvoval tudi Miha Brejc, je bila dotedanja Tolminska četa reorganizirana v Tolminsko in Cerkljansko četo.

Meni je bilo naročeno, da prevzamem novo Tolminsko četo, dotedanji komandant Tolminske čete Platiša Franc – Jaka pa je prevzel novo Cerkljansko četo. Peter Skalar je bil v slabi fizični kondiciji, zaradi ran, kih je dobil na Mali gori nad Ribnico pri Kočevju. Poleg strelskih ran je bil ranjen tudi skozi pljuča, je preстал še vrsto težkih operacij v Ljubljanski bolnici saj je izgubil dve rebri. Zaradi tega je bil določen za delo na terenu na Tolminske, Kobariške in Bovške vse do Rajblja in Trbiža. Nalogo je imel povezati se z Francem Šavlijem – Medvedom iz Zatoľmina. Naslednjega dne je Skalar že odšel na Tolminsko, jaz pa sem formiral novo Tolminsko četo v katero sem vključil domačine iz Tolminskega, med njimi Mirka Skočirja-Miškota, Janka Kobala – Tineta, bil je mitraljezec, doma iz Ušnika, Jože Kokošar - Metod, Lojze Knapič in Franc Marolt.

Tako sem tudi sam sredi avgusta 1942 krenil z novo Tolminsko četo preko Banjšic skupaj z Cerkljansko četo do Kanalskega Loma kjer smo se ločili. Cerkljanska četa je nadaljevala pot preko reke Idrijce na Šentviško planoto, Tolminska pa na Tolminsko. Po odhodu Cerkljanske čete, smo mi še ostali in se povezali z tamkajšnjimi aktivisti, šli smo v nekaj akcij in po vrnitvi v tabor doživeli presenečenje. V tabor je prišlo sedem novih tovarišev, ki jih je pripeljal Zmago Zupančič iz Brd. To so bili: Boris Kraigher, Franc Ravbar – Vitez, Bojan Štih, Ivan Bratko-Andrej, Mirko Perc – Maks, Ludvik Pangerc in Viktor Ilovar. Povedali so, da so pobegnili iz taborišča Gonars, skozi izkopan rov, katerega so začeli kopati pod ležiščem tovariša Pangerca v baraki. Pangerc je bil zaradi tega živčen. S strani Kraigherja mi je bilo naročeno naj ostane v moji četi da si opomore, vendar brez zadoľžitve. Ostali tovariši so dobili zadoľžitve, da ostanejo na terenu kot aktivisti, Kraigher in Vitez pa gresta do Dolomitskega odreda v spremstvu dveh partizanov iz moje čete.

Ostali smo nadaljevali pot preko Soče pri akumulacijskem jezeru pod Mostom na Soči. Preko jezera so nas prepeljali z čolnom, to sta bila Milan Brkič in Farjut, na drugi strani jezera pa sta nas pričakala aktivista Štefan Krajnik in Anton Fon, ki sta nas vodila poreko hriba Cvetje do zaselka Ušnik kjer smo se začasno utaborili. Že naslednji dan se je četa priključil Stanko Lužnik – Danko iz Kozaršč, ki je bil ne dopustu kot Italijanski vojak. Dan kasneje se nam je pridružil še brat Mirka Skočirja, Jože Skočir – Ciril in tako se je četa vsakodnevno številčno množila. Po treh dneh taborjenja pri Ušniku smo se preselili v nov tabor pod hrib Hlevnik nad Volčansko Kamnico, kjer sta se nam pridružila nova partizana Miha Šavli in Švejk, doma nekje z Krasa.

V želji, da se čim prej povežem s tovarišem Francem Šavlijem – Medvedom, sva s Skočirjem – Miškom odšla do reke Soče jo pri vasi Gaberje prebredla in nadaljevala do Zatoľmina, kjer je prišlo do prvega stika z tovarišem Medvedom, pri njegovem čebelnjaku na robu vasi. V teku razgovora sem ga seznanil s kakšnimi nalogami prihajamo na Tolminsko in kakšno je naše operativno področje. V to je bila vključena Baška grapa in ves gornji del Posočja, Kobariško, Bovško do Trente, Log pod Mangartom vse do Rajblja in Trbiža. Medved je naju obvestil, da se je tov Skalar že javil pr njemu in da je trenutno na Kobariškem. Dogovorili smo se, da zaradi tesnejših stikov z Tolminsko organizacijo pridemo z četo na levi breg Soče.

Na predlog Andreja Kavčiča – Kovača, tudi iz Zatoľmina smo se nato utaborili na Mrzlem vrhu nad vasjo Volarje. Čim smo se utaborili na Mrzlem vrhu me je že obiskal Skalar. Dogovorila sva se da greva skupaj na Bovško v Čezsočo, da tam organizirava ljudi, ki sva jih poznala za delo na terenu. To je bilo nekako sredi oktobra točno po sedmih letih najine odsotnosti, oba sva iz domače vasi emigrirala 1935 leta v tedanjo Jugoslavijo. Ker je bila v Čersoči precej močna in tudi aktivna organizacija »TIGR« je že pri prvem obisku uspelo organizirati močno in aktivno organizacijo OF, NOO in mladino.

V OF, NOO so bili izbrani: Jože Bizjak (Kometerjev), Franc Kenda (Jernejev), Peter Čopi (Žužkov), Gabrijel Čopi (Zunov), Ferdinand Cuder (Vančer) in Franc Mlekuž (Rogar). V mladinsko organizacijo sta bili vključeni sestri Angela in Ema Ivančič, ki sta bili zelo aktivni v organizaciji mladine. Pridobile sta tudi prvega partizana, ki je bil kot Italijanski vojak na dopustu, doma iz Čezsoče. To je bil Stanko Kenda –Nikolaj, ki je bil imenovan za komandirja Bovške čete. Do konca leta 1942 sta se vključila v to četo še Franc Kravanja - Svoboda (Zep) in Andrej Ivančič – Sašo.

Na tem prvem sestanku so bili poudarjeni trije cilji partizanske borbe; Izgon okupatorja iz naše zemlje, nacionalna in socialna osvoboditev in priključitev Primorske k naši domovini Sloveniji.

Po našem prihodu na Tolminsko , Kobariško in Bovško so se partizanske vrste dnevno množile, že konec leta 1942 so nastale štiri čete vključene v severno primorski bataljon, na pomlad 1943 že v prvi severnoprimorski odred, katerega komandant je postal Tone Bavec – Cene, komisar pa Emil Filipčič – Ličan. Ker sta bili dve četi na Tolminskem sem se jaz z mojo četo premaknil na Kobariško in si uredil tabor na Morizni nad vasjo Drežnica. Pred našim odhodom na Kobariško naš je aktivist Andrej Kavčič – Kovač iz Zatolmina obvestil, da imajo Italijani v vasi Čadrg skladišče vojaškega materiala. Četa je skladišče napadla in pri tem zaplenila preko tristo šotorskih kril, s katerimi je bil nato opremljen celotni bataljon. Po odhodu čete na Kobariško so nastale dnevne povezave med temi enotami in političnimi aktivisti na terenu, saj je bilo operativno področje zelo obširno. Kurirske in patroljne povezave pa med Kobaridom in Drežnico. Pripadniki te postojanke člani fašistične stranke, nekateri med njimi celo pohodniki na Rim. Kot prvo akcijo na Kobariškem smo se odločili za njeno likvidacijo. Z opazovanjem sem se podrobno seznanil z obrambnim sistemom in vsakodnevnim delovanjem posadke, čakali smo le ugodnega trenutka za napad . Ta trenutek je nastopil 7. februarja 1943, ko se je zdvijalo močno snežno neurje na tem območju Krna. Po bliskovitem nočnem napadu smo postojanko zavzeli. Pri tem smo zaplenili vse orožje in municijo in ostalo opremo z protiavionskim mitraljezom kalibra 22 mm francoskega izvora, kar je predstavljalo največji uspeh ta čas na Primorskem. Postojanko smo nato Požgali in se nato otovorjeni vrnili v naš tabor. Postojanka ni bila nikoli več obnovljena, tako je bil naš prehod iz Tolminskega pod Krnom do Bovškega varnejši in omogočen tudi preko dneva. Velik odmev likvidacije te postojanke se je odražal tudi na terenu med prebivalstvom in aktivisti, kar je dvignilo samozavest v pravično borbo proti okupatorju in fašizmu.

Koper 13.02.2011

Franc Čopi - Borotin